

תגובה לתגובה

הרב ד"ר דרור פיקסלר והרב אלי רייך

תודה רבה לרב איתם הנקין על חידוד הדברים. תחילת דבריו הם בסברא, והדברים במאמרנו מבוארים לפי דרכנו. אין טעם לחזור בפירוט, רק נדגיש את היסודות בתמצית. לעניין איסורי שבת: (1) אי אפשר להחשיב את האדם בתור חלק ממנגנון; (2) חייב להיות גבול ברור, שהוא בפעולה אקטיבית שאדם פועל על מנגנון; (3) לעניין 'פסיק רישא' יש להבחין בין מעשה שהוא פעולת היתר ואין לו שם מלאכה כלל לבין פעולה שיש עליה שם מלאכה. אילו נמצא אדם בחדר, וידוע לו שעוד כמה דקות יידלק חיישן המזהה את חום גופו (בלא כל תנועה של האדם) ובשל כך יידלק המזגן - האם ניתן לומר שהאדם הפעיל את המזגן בידיים? יש פער גדול בין החיישנים של דורנו, שהם **פועלים** על האדם (כבדוגמה לעיל), לבין הפעלת המערכות החשמליות בעבר, שנדרשה עבורם פעולה של האדם. בדורנו יש נתק גמור בין פעולת האדם לתוצאה, נתק גדול יותר מאשר בדוגמה של התרמוסטט שהתירוהו הדורות הקודמים. מעתה עולה השאלה עד כמה ניתן למתוח את הקשר בין מעשים שאינם כלל מלאכות לתוצאות נלוות להם? כדרכה של תורה, עיקר השגותיו מן המקורות; ונשיב בקצרה. אכן מפרשי הרמב"ם ניסו לדחוק את שיטתו בעניין 'דורס לפי תומו' משום ספק פיקוח נפש, אלא שאין לזה רמז בדבריו. והעיקר הרי שכתב את הכלל העקרוני 'ספק סכנה מחללין' (הל' שבת פ"ב ה"ב), ואיזה עוד היתר צריך? נראה שהרב הנקין הרגיש בקושי, ולכן הביא ביאור נוסף: 'מותר ללכת לפי תומו בלא כוונה לדורס' - וממאי נפשך, וכי האדם הולך בעיניים עצומות ואינו רואה שהוא דורס? ואם רואה ודורך, לשיטת הרב הנקין, היכן מצינו שאדם עושה פעולה ומודע לתוצאה ויכול לומר ש'אינו מתכוון'; והרי בעצם זו השאלה שהרב הנקין מעלה! ועוד הבאנו את דברי הרמב"ן, שכתב במפורש שמוכח מהגמרא שהוא הולך בכוונה¹. וזהו שביארנו בעקבות 'מרכבת המשנה' ודעימיה, ששיטת הרמב"ם שונה, ולפי ביאור זה מחוורת היטב, ובעקבותיה ביארנו גם לענייננו, מדוע אין לאסור מדין 'פסיק רישא'. בדברי 'שבט הלוי' - המעיין בכל תשובותיו יראה שהוא מדמה לדברי הרשב"א, וכי הנועל יכול לומר שאינו מתכוון שהצבי יהיה ניצוד? אלא שהידיעה וההנאה מהפעולה לבדן אינן מספיקות לאסור, כאשר הדבר נעשה מחמת פעולת היתר הניכרת לעצמה. ועל מה שציין בעניין 'פסיק רישא' בדרבנן, והרי על דברי 'תרומת הדשן' דנו גם בין האשכנזים. וראה גם שו"ת 'ציץ אליעזר' יז, סי' יג, ומה שציין ל'מקנה', קידושין קונטרס

¹ כאן המקום להבהיר שהבאנו את הרמב"ן רק בתור ראיה לכך שאין לדחוק את הגמרא כאילו מדובר ב'אינו מתכוון', וברור שפשט הגמרא הוא כשהאדם הולך וידוע שהוא דורס.

אחרון, סי' סז סעי' ה, ושו"ת 'נחלת בנימין' סי' עא. ודעת לנבון שבחשמל, במקום שהאיסור הוא משום 'עובדין דחול' בלבד ואין חשש מלאכה דאורייתא, הדין קל עוד יותר. ולגבי המעליות, כבר דשו רבים והתירו, ולא שייך כלל לענייננו. סוף דבר, השימוש בחשמל גם כשאין נעשית מלאכה - אסור, אלא שלדעת רוב האחרונים אין זה איסור דאורייתא. במקרה של חיישנים - האדם אינו פועל באופן אקטיבי על הנפעל, ולא נעשה מעשה שיש לו שם מלאכה. מעתה עולה השאלה: במקום שאינו אלא משום 'עובדין דחול', והאדם אינו עושה מעשה ישיר ומכוון, ולא מעשה שיש לו שם מלאכה, אלא הולך לפי תומו - האם רק משום שנעשית תוצאה בחשמל ואף אם התוצאה ידועה לו ונוחה לו, ניתן לנו לחדש ולהרחיב את האיסור בלי גבול? הרי לעניין שבת - 'מלאכת מחשבת אסרה התורה'² ולא תוצאת מלאכה!

לסיכום, על משמרתנו נעמודה. מותר לכתחילה ללכת ולעבור דרך דלתות חשמליות בשבת וכדומה.

² כאן גם תשובה לדברי הרב ישראל רוזן בגיליון 104 של אמונת עתיך (תשע"ד), עמ' 69-70, ואין לדמות בין דיני שבת לנזיקין, שהם תחומים שונים, ובשבת 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ואין כן בנזיקין, ולא קרב זה אל זה. ובודאי שלעניין שבת אי אפשר לומר שדין החיישנים כמעשה בידיים!